

El vaixell que ens ha de dur a bon port

written by Jordi Borràs Alabern | 7 d'octubre de 2018

Escric aquest article com a rèplica a [El barco de l'esperança](#), de Josep Lacreu.

□Els mitjans de comunicació no només han de ser comunicatius, fent servir un model de llengua popular, entenedor, sinó que també han de ser divulgatius d'un model de llengua correcte. És a dir, han d'emprar una llengua comprensible per al poble, però corregint-ne les paraules i expressions populars no genuïnes, que solen ser castellanismes. I ha de ser així per tal d'anar depurant la llengua poc o molt contaminada del poble, tot retornant-li l'originalitat i l'expressivitat perduda, tant com es pugui. Si caiem en el parany de difondre castellanismes amb l'excusa que són populars, s'empobrirà la llengua, que esdevindrà inexpressiva, dialectalitzada del castellà (cada cop s'hi assemblarà més). Fins i tot pot arribar a esdevenir un patuès, un parlar menyspreat i amb poc valor. Hi insisteixo, si ara s'accepten i es difonen als mitjans de comunicació, per exemple, quaranta castellanismes populars, d'aquí a pocs anys se n'hauran d'acceptar i difondre encara més, fins que ja seran tants que la llengua haurà esdevingut un dialecte del castellà. En canvi, precisament una de les funcions dels mitjans de comunicació és contrarestar la castellanització (i anglicització, etc.) de la llengua.

□A més a més, en seccions o programes amb registre informal, també han de difondre un registre informal amb paraules i expressions col·loquials genuïnes. Com és que no se sent guipar a Manresa ençà dels anys 80 ...? En deu tenir molta culpa TV3, que de difondre castellanismes sí que ho fa, però de difondre girs col·loquials i nostrats, ja no. I ja no parlem de Canal 9, que emetia pocs programes en la nostra llengua.

□És veritat que hi ha paraules acabades en *o* que són castellanismes inevitables, com per exemple *lloro*, *xoriço* (diferent de *xoriç*). O paraules ben genuïnes, com per exemple *cuiro* (antigament *cuire*) amb una *o* de suport perquè en la nostra llengua dues vocals juntes, seguides d'una *ela* o bé una *erra* no es poden pronunciar bé (amb *raïl* [de tren o metro], de l'anglès «rail», s'ha optat per una altra solució; o *gasoli*, de l'anglès *gasoil*, encara per una altra, tot i que a Osona es pronuncia *gasoi*). Amb *toro* passa igual, que antigament era *taure*, i ve del llatí TAURU(M); a més a més, per assimilació a la *o* tònica anterior. Amb *rotllo* (que ve de *rotlle*), *motllo* (de *motlle*), *porxo*, *cotxo* (en algun parlar oriental, per *cotxe*), la *o* també és de suport per a la pronúncia. Amb *monjo*, igual: es veu que també amb una *o* de suport per la pronúncia, i per assimilació a la *o* tònica anterior. Les paraules com *esguerro* (que ve de la paraula *esguerrar*, i aquesta, de la paraula *esgarrar*), *ferro*, *verro* són acabades amb *rr*, incloses les que tenen el sufix augmentatiu *arro*, i gairebé totes són genuïnes, ja documentades en textos medievals. La paraula *nano* (amb una *o* de reforç per raons afectives); o *trasto* (forma popular treta del plural *trastos*). La paraula *clero* és un llatanisme del segle XIV o XV, però té les alternatives *clergat* i *clericat*.

□Finalment, la paraula *misto* és un cas excepcional i greu, perquè Fabra la va rebutjar i, en canvi, va acceptar *cerilla* (que ve del castellà, com totes les acabades amb *illa*), tot remetent a *llumí*, adoptant aquesta com a preferent. Doncs bé, la genuïna és *misto* perquè ve de *mixtos*, fets d'una mixtura inflamable; en canvi, *llumí* ve de l'alguerès, i probablement és un sardisme o italianisme. El Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans segueix donant com a preferent *llumí* (...), ha acceptat *misto* (bé), però encara accepta *cerilla* (malament); en canvi, el Diccionari Normatiu Valencià ha fet bé d'acceptar *misto* i donar-la com a preferent, continua acceptant *llumí* i ha rebutjat *cerilla*.

□ Així i tot, hi ha paraules acabades amb o que són castellanismes (o altres estrangerismes) flagrants, substituïbles per paraules genuïnes, i no es poden acceptar de cap manera. En són exemples *caldo* (no és segur que sigui un castellanisme, però es pot substituir per *brou*), *bolado* ([sucre] esponjat), *burro* (ruc, ase), *calvo* (calb), *curandero* (medecinaire), *curro* (feina/faena, tresc, tresca), *gamberro* (brètol, trinxeraire), *guapo* (bonic, formós, garrit), *llenguado* (palaí), *llomillo* (llom [de porc]), *mamarratxo* (grotesc, tarat, esguerrat, malgirbat, malfargat, malforjat; tocacampanes), *manco* (sense una mà o braç, manc), *mico* (mona), *miraguano* (adaptat a miraguà), *pistatxo* (de l'italià, substituïble per *festuc*, malgrat que aquest ve de l'àrab), *populatxo* (de l'italià, per *plebs*), *ragatxo* (de l'àrab, per *noi/xic[ó]/al·lot* escarràs), *ranxo* (alqueria; cabana; menjussa), *sombrero* (barret, capell), *xato* (camús, rom, aplatat), etc.

□ Per tant, que no caiguem en el parany de difondre castellanismes i a més a més, no difondre expressions col·loquials i genuïnes (segons el registre de la secció o programa), perquè s'empobrirà doblement la llengua, i fer que es torni pobra i inexpressiva i es converteixi en un dialecte del castellà.

□ I per què no? En alguna secció o programa caldria difondre paraules i expressions pròpies d'altres dialectes de la llengua, així ens enriquiríem més tots els parlants. I ve-t'ho aquí, com que no tots els dialectes tenen els mateixos castellanismes, uns dialectes (re)aprendrien paraules i expressions genuïnes a partir d'altres dialectes. Per exemple, *dos dits de la mateixa* (expressió genuïna i viva al País Valencià), en comptes de *tres quarts del mateix* (castellanisme que es diu al Principat).

□ Així, amb un vaixell com aquest es tancaria un cercle virtuós i s'arribaria a bon port, no pas amb un «barco», per més que sigui de l'esperança (cants de sirena ...?), que recorre cercles

viciosos, amb el qual es naufragarà.